

ՄԵՐ ԱՐԴԻ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆԸ

Թրքարահայ բանաստեղծ մը. — Ռուսահայ վիպասան մը. — Բանաստեղծութեանց մոր հաւաքածոյ մը¹. — Հօրոտ — Մօրոտ (շարայարութիւն տե՛ս մոյնմ. էջ 524):

Տասներորդ դարու վերջի կիսուն՝ Գրիգոր Նարեկացին, իննեւասներորդ դարուն՝ Ալիշան, աղուոր նմոյշներ տուած են լեզուի գեղծութիւն, որ կը խրախուսէր ու ճամբայ կը բանար շատերուն:

Անցողակի ըսենք, Պ. Մեծարենց դեռ ճամբայ ունի անոնց հասնելու: Բայց Միսիսի երգիչը — ինչպէս նաեւ արդի տաճկահայ գրագէտներէն շատերը — աներկիւղ կ'ընդդռնէ տաղաչափական մի քանի կանոններ:

Ամենէն աւելի աչքառուն՝ ը ի, ու ի, ե ի, որի վրայ անդամահատութիւնն է, որոնց մասին, ինչպէս յայտնի է, բնաւ խիղճ չէին ընէր Ռուսահայերը. հիմայ՝ Տաճկահայերն ալ, հակառակ Ա. Վ. Սիւրուսեանին. «Տողին վերջը ը սուղ վանկով բառ չի դրուիր»:

Բանաստեղծութիւնը, կամ ոտանաւորը՝ որ անոր լեզուն համարուած է՝ «հոգիներու երաժշտութիւն» կոչուած է: Արդ, բառերու շարքէ մը կը կազմուի տողը որ հեղինակի ձայնն է, իր ծածուկ ներդաշնակութիւնը: Նա շուրջը նայելով, կը լսէ որ

Հովը կ'ոռնայ խուլօրէն
Ու գեշերը կ'երկարի:
Աղաղակ մը մէջն հոգոյս
Արագօրէն կը ձայնէ:

Տեսածին ու լսածին՝ անաղարտ ցուցումն է աս, որ ընթերցողի լսելիքն ալ չի վիճարարեր: Սա տողին մէջ՝

«Առասիաներ... մաքուր լոռնէ մը կը տեղան»

հարկ չկայ խղճմտօրէն «շունչ մը» հնչել, ըստ անդամահատութեան. հանդարտ, գրեթէ երգեցիկ է հոս... «մաքուր շունչ մը կը տեղան»: Պարագայիս մէջ շեշտը այնչափ զօրաւոր է՝ որ կրնայ իր հետ առնել տանիլ յաջորդ խնդրոյ նիւթ վանկը: Նոյնպէս նաեւ.

«Աղլէկները (') մըքնշաղին դէպ ի գետակ կը դիմեն»:

Աւելի դժուարութեան հանդիպողը, թեւեւ, ու ի կամ ե ի շեշտն է: Իմ հաշուով, ընդհակառակն, ոչինչ է խնդիրը: Պարտասած՝ շարունակաբար շեշտերէ, աւանջը կը սիրէ մերթ դանդաղութիւնը, — ինչպէս աչքը՝ բլուրներու քով դաշտ մը. ուրեմն.

«Մըշակներ ու միտաւորներ պարտէզներէն կը դառնան տուն»:

յոգնած շեշտ մը, ինչպէս խոնջ մշակներ ներու քայլը:

Այս ամէնը, սակայն, քիչ անգամ գործածուելու են. վասն զի անոնք կը կոտրեն յաճախ թէ՛ տողին ուժը և թէ՛ մըտածումին: Օրինակ.

«Անօրինակ մըրափի մը մէջ կիսազգած կը Թափափի»:

կարելի չէ ո՛չ մի կերպով արդարացնել հոս՝ տողին աններդաշնակութիւնն ու խորթութիւնը:

Գուրգուրաւու է նախկին քայլերուն վրայ, զոր կ'ընէ հեղինակը՝ այս անգամ

1. Կ. Պոլս, 1907, տպ. Տէր — Միաստեան, զէն 6 որբ. — 200 էջ: —

2. Հետեւեալը, թէպէտ գեղեցիկ, քիչ մը կրնայ գայ-

թակեցնել. «Հողիկն ներս կը խուժէ — Քրքունն ալիքի նըման»:

պարսպէն ներս. — Ենթադրելով որ ցարդ
անոր չորս դին կը շրջէր, մուտքը փրնտ-
ռելով. հատորիկը, 9—64 էջ, ծայրէ ծայր
հասաւ մըն է, լուսած իր սրտի խորէն՝
բայց չհլած: Իր տողերուն իւրաքանչիւ-
րը՝ իր տաք սրտին զովութիւն մը, զե-
փիւռ մը մուրալու առաքուած է:

Որչափ ալ թղթատուի՝ անկարելի է
«Միածան»ի մէջ գտնել ոտանաւոր մը՝
որ տգեղ ըլլայ: Չին ցընցեր իր երգերը,
կը փայփայեն. խորութիւն չունին, ինչ-
պէս չունենար առուակ մը. «Արեւմար»ի
խոկուններն են, ուր մարմող լոյսի գեղեց-
կութիւնը կայ գիշերուան խորհուրդին քով:

Կ'աժէ որ հոս ամբողջական ոտանա-
ւոր մը գտնեմ «Միածան»ի էջերէն: Բնու-
թեցի ամենավերջինը, «Կապոյտ յաճում-
ներ»ը, որ պիտի յայտնէ ընթերցողին՝ ը-
սածներս, ու ըսէ մոռցածներս:

Կը դառնան ժիր կախիւններն իմ ապրջումէ անընա-
(գիւս)

Ուշերելով գեղին, ճերմակ մաճն երբեմնի շերտներուն.
Խրոզովանցես մէջ կը սպասեմ, ճւր, արդեօք մ'ը պիտի
(յանգի,

Կոյս ու ծաղիկ երազներուս դեղձան շատփը մարմը-
(րուն)

Գրան հրճուանքով ես կը դիտեմ խելով շրջպարն այդ
(դարձադարձիկ,

Գիրկն անդորրիս կիսամբարփ, և անձանքիս մէջ ամ-
(բափակ,

Տենչ մը գալար, բազդի պէս կը պլլուի հողոյս բաղ-
(միկ)

Ձոր անդազին կը գալարէր հօր սքրիտուն ուժգին պա-
(պակ)

Հապտն, անցի՛ր, ծըծէ՛ հնշտին համբոյրն անոյշ Լիւակ-
(ներուն,

Ու Թեւաբախ սուրա հոն ուր՝ զոյգ մը գաշտեր բիւ
(սմբուլի

Քեզ կը սպասեն՝ ինկապատար ցայգուն ցօղողը Թթա-
(ւուն,

Իրենց անհուպ միայնութեան մէջ՝ սրգաւոր ու հնշտա-
ւի

Պ. Մեծարեանի մէկ երկու արձակները,
— իրբեւ ոճի օրինակ — դրած է Ա. Վ. Սի-
րունեան իր ծաղկաքաղին մէջ, զոր յի-
շեցի: «Միածան»ի հեղինակին անպա-
տուարբեր բան մը չէր այդ, քանի որ յի-
շեալ «Հատընտիր»ը խնամքով կազմուած
հատոր մըն է: «Մեր փոյթն այն եղաւ —

կը կարդանք յառաջարանին մէջ — որ զուտ
հանձնի ընթերցանութեան գիրք մը չէի-
նէինք միայն, այլ պատճառաբանեալ երկ
մը, ու գործնական դասագիրք մը որմէ
լիուլի օգտուէին յառաջագոյմ կարգի ա-
շակերտը: Ուստի չբաւականացան սոսկ
արդի գրիչներու ընտիր ընտիր արտա-
դրութիւններէն նմոյշներ տալով, այլ մեծ
հաճոյքով յառաջ բերինք աւելի յետա-
գոյն ժամանակի նշանաւոր գրողներու ար-
տադրութիւններն ալ»:

Արձակ և ոտանաւոր ներկայացնելէն
զատ, բեմաւորուած է նաեւ ծանօթու-
թիւններով, Հեղինակներէ մին՝ (Էւտեր-
պէ) անգղաշուքեամբ «հեղեիններ» յի-
շելով իր իրիկանները արձակին մէջ՝ պատ-
ճառ կ'ըլլայ հետեւեալ բացատրութեան.
«Եղիւկն, sapin, ար, ագ, չամ. — Մըշ-
տաղալար ծառ մըն է, ռետնային, փա-
փուկ փայտով՝ որմէ նաւի կայմեր կը շի-
նեն. կը պատկանի կոնաքեց (conifères)
ցեղին»: — Այլուր, Պ. Մեծարեանի
«Ժամատախ»ը բառին համար. «Ժամատա-
քուգ. ֆարատն ինձիի — sycomore, ար-
տաք երկիրներու յատուկ ծառ մըն է,
փշուտ ու թանձր տերեւներով. պտուղը
բաւական արտոքահամ, իջկայտացիք ա-
սոր փայտէն կը շինէին իրենց մեռելնե-
րու դագաղները. Պաղեստինու մէջ իբր
ցանկ կը գործածեն զայն: Եւրոպական
ժամատախներն տարբեր է եգիպտականէն,
որ ողկուզածեւ ծաղիկներ մը կու տայ՝
ու առ ի զարգ կը մշակուի պարտէզնե-
րու մէջ»:

Սակայն եթէ բարձրագոյն վարժարա-
նաց համար է «Հատընտիր»ը՝ զորոնք
աշակերտները պիտի կարենան ֆրանսե-
լէնի թարգմանել, աւելորդ կը տեսնուի
այդպիսիներուն ըսել թէ douxն իգ. ի
մէջ douce կ'ըլլայ, plein, pleine՝ ի-
րազմութիւնը ուրիշ գիրք է, ծաղկաքա-
ղը ուրիշ. Պրանսերէն քերականութիւնը
տարբեր է գրականութենէն: Իսկ եթէ ըս-
տորնագոյն վարժարաններու համար է՝ ա-
նոց շատ դժուար պիտի զայ արդի հա-
յերէնը ֆր. ի դարձընէ:

Ո՛ր է և ծաղկաքաղի համար՝ անհրաժեշտ է ողջամիտ դատուններ, զբաղան սիրուն վերլուծումներ, զբաղան կանոններու բացատրութիւններ, նոյն հեղինակին համառօտ կենսագրութիւնը են:

Թարգ. Վ. Սիրունեան, չէ մոռցած վերի կէտերէն: Նա «ուրեք ուրեք հեղինակներու կիրարկած լեզուի տարբերութիւնը մեր այժմու գործածածէն» կը նշանակէ: Միեւնոյն ժամանակ՝ փութալով «յստակ կերպիւս ստորեւ դնել բառագիտական, զբաղան, քննադատական», են. ծանօթութիւններ:

Ընտրուած կտորներն ալ, քիչ թէ շատ, ընթերցելի են. մեր արդի զբաղանութեան յաւաքոյն ծաղիկները չեն ամբողջ, բայց ծաղիկներն են:

Հատորի վերջին մասը կը պարունակէ աշխարհարար լեզուի, տաղաչափութեան համառօտ օրէնքներ: «Մենքսին են, կ'ըսէ նա տեղ մը՝ խօսելով տողին ծայրի անդամատութեան վրայ, սրտ՝ — կըն, — քաղ — ցըր, — ո՞վ — գիտէ, — գան — պիտի», են: Չեմ կրնար մեկնել վերջին երկու խօսքերը. «ո՞վ — գիտէ, — գան — պիտի», որոնք շատ լաւ կրնան տող մը վերջաւորել, ունենալով հաստատուն շեշտներ: Ուրիշ իշխանութիւն ունին արդեօք միջի անգամները՝ ծայրիններէն: Օրինակները կ'երկընցնեն:

«Երբ ր, զ, ն, ո, վերջատառերու յաջորդող բառը բաղաձայնով մը սկսի՝ այն ատեն ուրոյն վանկ կը կազմեն երկու բաղաձայնք իր անհետով»: Արդ, ի՞նչ իսկ «Հէք Ձկնորսը» ոտանաւորին մէջ (Հատրնտիք, էջ 16) կը կարդանք.

«Ձայգ թիւրու ճողկինն¹ շնչէր յանգաւոր²,
Ու ճըկնորսի մ'ենկոցէր մակոյնկ սըզաւոր»...

Աւելի առաջ, էջ 118, դարձեալ ի՞նչ տողերու մէջ.

«Ողբերուդ ժայնն ցընդցաւ հետ հովերուն»:

1. Ճողկիւն, ջուրի զարնելու ձայն. bruit sourd, clapotage, աբ. —
2. Ծանցաւոր, որոշ չափով, դաշնակաւոր, cadence,

Թարգ. Սիրունեանին այս ծաղկաքաղը արժանի է ուշադրութեան՝ իր պարունակած, ամփոփած օրինակներուն, բառերու ֆոն. ճշգրիտ բացատրութեան, զբաղան կամ ուրիշ ո՛ր է գիտութեան մը վերաբերեալ նիւթերու տեղեկութեամբ, և վերջապէս՝ համառօտ բայց որոշ տաղաչափական կանոններու համար:

Մինչդեռ Պլատաչայերը մտածման կեանքով կ'ապրին, կովկասահայք իրականութեան յորձանքի մը վրայ կը նաւարկեն: Ռուս — ճարտնական պատերազմը ցնցում առաջ բերաւ ոչ միայն այդ երկու ղեղին ու սպիտակ ցեղերու միջեւ՝ այլ և աւնոնց հպատակ ո՛ր է ազգի: Դաշտը աւելի գեղեցիկ կ'երեւի իրենց՝ քան ճերմակ թուղթը, զոր՝ առջեւնին սարքած՝ կ'ուզէին մրտաւել:

Վառօղի հեղձուցիչ հոտը, գնտակներու սոյլը՝ լաւագոյն քան առուակի խոխոջը, թռչնիկներու գեղգեղը: Ինչ որ իրենց գրքերու մէջ նկարագրած էին պատերազմի վերաբերեալ, հիմայ՝ իրականին հանդէպ՝ ժամանակ չէին գտներ նկարագրելու: Վայրկեան մ'այնպէս թուեցաւ՝ թէ զբաղանութիւնը մոռցուած էր. և օրուան հարցը, քունն անգամ խանգարողը՝ «Սոցիալ — Դեմոկրատ, Դաշնակցական, Կասեղ» բառերն էին: Այս կուսակցութեանց անդամները, «ինտելիգենտ» մաս, «խռովարկունք», կը կոչուէին. բառ մը՝ որ վէպի մ'ալ վերնադիրը պիտի կազմէր 1907ին³:

Այս թուականին էր որ Պ. Յ. Սլոյժեան՝ զբառնականին առջև նստած, մտածեց նկար մը տալ «մօտ անցեալից», ինչ որ արդէն իր շրջապատը կը կազմէր: Մոռնալով սակայն, թէ ընթերցողին պէտք չէ զգացնել տալ՝ խցիկի մը մէջ գրուած ըլլալը:

«Ռուս-եմպոնական պատերազմի տագնապալից օրերն էին», Հայ կուսակցական

ծե, ա. —

Յ. Յ. Սլոյժեան, — «Խոսովարկունք» — Թիֆլիս, 1907. —

խումբ մը, տեղ մը հաւաքուած, ճառեր կը խօսին, ծրագիրներ կը շինեն։ Պ. Հեղինա- կը կը յաջողի հաւտացնել թէ իր բարե- կամուհին՝ Եղիսաբէթը՝ այդ ակումբին առանցքն է, անոր ղեկավարը։ Յանկարծ պաշարուած են։ Կը բռնուին կը տա- րուին։ Եղիսաբէթն ալ։ Ահա «պատ- մուածք»ը, ամբողջ։ Ոչ մի շարժում, ոչ մի կնճիռ։ Այդպիսի թարմ, ամենուն հա- ճոյ դէպքերը նկարագրելու մէջ՝ Պ. Սօ- լովեան չի մոռնար զառամած աւանդու- թիւնը։ Եղիսաբէթի նկատմամբ ունեցած զգացումները կիսով չափ կը ջլատեն շրջ- ջակայ ամբոխին կեանքը։ Գաղտնի ժո- ղովներ, նորօրինակ դրուագներ, հրացանի որոտներ, ձերբակալութիւններ, արիւնհե- ղութիւններ, — ահա թէ ինչ են Ռուսաս- տանի վերջին տարիները, ահա թէ ինչ կրնար ու պէտք էր ներկայացնել նոյն միջավայրի մէջ գրուած վէպ մը։

Քանի որ պատմութիւն մը շարագրելու խղճմտանքէն ազատ է վիպասանը, ու վէ- պին կնիքը արդէն թոյլ կու տայ երեւա- կայութեան՝ միջամտիլ, Եղիսաբէթ և իր բարեկամը՝ կրնային փոխանակուիլ ուրիշ երկու «խոռվարկուններ»ով, կամ՝ երկու ո՞ր և է ժողովրդական անձերէ, որոնք սերտ աղերսներ ունենային կուսակցութեան մը, և կամ ընդհակառակն՝ հակառակորդ ըլ- լային։ Կատարեալ պատկեր մը՝ շրջա- նակով։ — պատկերը՝ այդ երկու անձե- րու շարժումը, անոնց հոգեբանական վեր- լուծումներով, իսկ շրջանակը՝ զանոնք շրջապատող մթնոլորտը, զուրի՜ ծայնե- րը, ընթացքը։ Ծրագրի քիչ մ'աւելի լայ- նութիւնն ու բարեփոխութիւնը, կը յու- սայի, աւելի շահագրգիռ կրնար ընել այդ պատմութեանը։

Սակայն, «blâmer tout, c'est ne comprendre rien»¹։ Վասն զի միւս կողմանէ, իրաւ է թէ այդ վէպը՝ «մօտ անցեալին պատկանելուն համար» քիչ մը դժուար պիտի երեւէր աւելի լայն հա-

յեացքներով ըմբռնելը։ Կը յիշեմ, դեռ տարի մը չկայ, Պոլսոյ թերթերու միոյն մէջ կը թարգմանուէր Ռուս-Ճարտնական կոուի արկածներէն վէպ մը։ Իսկ Պ. Սօ- լովեան՝ մեզ ընծայեց աւելի թարմ իրա- կանութեան մը փոքրիկ նկարը, բայց նը- կարը։ «Խոռվարկուններ»ու ձերբակալու- իլները, անոնց ծրագիրները՝ Սիպիրով կամ գնտակով ընդհատուած՝ արդէն իսկ չափազանցօրէն ընտանեցած էին մեր ար- տասահմանի ականջներուն։ Պ. Սօլովեանի դիւցազն ալ, ուրեմն, կալանաւորուած՝ կ'աքորուի։

Այսպէս կը վերջանայ վէպը, սակայն ո՛չ՝ պայքարը, հոսանքը. անոնց սերմա- նած հունար ամենուն արտի խորն է. ա- մենուն, — մինչև անգամ հայ գիւղացին զգացած է ազատութեան միտումը։

Հայ Գիւղացին. — բարի էակը՝ իր հին, լեռներու նման ձիւնոտած գլուխով, աւ- կեղծ, նահապետական սրտով, այն յա- րատեւ գրկանքներով՝ որոնց չուգեր փո- խարէն մ'ընել, ապերախտութենէ զզուե- լով։ Նա հաշտուած է իր շրջա կողմի դրութեան հետ. չէ՞ որ «մեր ճակտին էդ- պէս է գրած», պիտի տանին»։ Նա իր արտերն ունի. և կը տեսնէ որ անշարժ, համակամ, անոնք կ'ընդունին թափուող անձրեւը, յետոյ կ'ուռճանան։ «Գետինն ստեղծուել է — կ'ըսէ նա — նրա համար, որ երկնքից ինչ գայ գլխին՝ զարուլ անի», Կարկուտն ալ, կայծակն ալ, ինչպէս ցօղն և անձրեւը։ Ու ինքն ալ, քիչ մը չի՞ նմանիլ այդ հողին։

Ահա հայ գիւղացիի փիլիսոփայութիւնը, անոր անխախտիլ պատճառարանութիւնը գոր ջնջելու համար հարիւրաւոր գրիչներ շարժուած են։ Նա թերեւս արտասուէ, երբ՝ օրինակի համար՝ առնեն տանին իր աշ- քի լոյսը, Մարալը, կամ՝ ըստ Ա. Ահա- րոնեանի՝ Բաշոն. բայց ան միշտ յուսով է թէ իր արցունքները տեսնող կայ, իրդ- ճացող կայ։ Պիտի փորձութիւն զգայիք ըսելու, թէ թուրքոյականութիւնը վաղուց արմատացած է այդ հինաւուրց մաքրու մէջ, ու դեռ շատ հեռու են Կորգիի մը

հետ հաշտուելէն : « Ես կ'ուզէի — կ'ըսէ Յ. Սօլովեան — որ ամենքն էլ թողնէին լացը և կուէին խախտված իրաւունքների համար » : Այդ սակայն իր տենչը չէ միայն : Արովեան՝ ճարհատ, դառնապէս լացած էր գեղջական տեսարաններու դիմաց : Բաֆֆին, աւելի սրտոտ, բողբոջի և կայծերը յը դրան և Սայրերոյու հեղինակը, իր իրական պատկերներով, ընթերցողները լացուց. ավախի տարիոյն նկարները այլ եւս անմոռանալի են : Իսկ հիմայ, Յ. Մալխասեան, կազմելով իր և Հօրոտ — Մօրտոյի կարճ տեսարանները՝ կը ջանայ ցուցնել թէ դեռ անհետացած չեն մեր մէջ բարեսրտութեան զոհերը : և Հանէս ապարոյր անոնց տրպարն է, որ սակայն կը լուսաւորուի, կ'արթննայ Պալասէ մը : Ո՛ր և է վիպագիր, մեր գեղջականութեամբ զբաղող, նպատակ ունի՝ այդ պապասութիւնն ընելու : Ոմանք զայն կ'ընեն՝ առանց փոքրիկ բարոյի մ'անգամ : ցուցընելով միայն ինքնին խօսուն դէպքը : Ուրիշներ՝ հակառակը. Պալաս մը կը ներմուծեն, այսինքն ինքզինքնին :

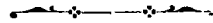
Հայր Կուրդիներ՝ նոյն հայն է, հին աւանդութիւններով՝ որոնց նա հաւատարիմ է՝ իբրեւ օրէնքի մը : Միամտութեան զոհեր են նաեւ Ասլին, Աւետիսը : Իսկ թէ խորամանկներու զործը ո՛րչափ յաջող է՝ այդ յայտնի ցուցուցած է Ալեանք և փողոյ պատմութեամբ, ուր զգուանքի կը մօտենայ Սարգիս Փորսուղեանի ընթացքը :

Խնդճ Մաթուս — աղա. և սակայն լեռան պէս բարձր ու հաստատուն է իր ծրագիրը : Եկեղեցի պիտի կանգնէ : Օ՛ր, այդ սուրբ զաղափարի առջեւէն ամէն խոչընդոտ ինքնիրեն կը հալի. կարելի՞ բան է չյաջողի. հուր ու ծծումբ կ'իջնէ անոնց գլխուն՝ որ մտաբերեն չհաւնիլ իր այդ ընելիքին : Կոթնած, հանգիստ քնացած այդ երկնաւոր զործին վրայ՝ չիզգար թէ ցանցի մը մէջ է, թէ ցանցը կամաց կա :

մաց կ'ամփոփուի. մինչեւ որ... կը նա հատակուի :

Այսպէս կը վերջանայ պատկերը. — այսպէս կրնար վերջանալ :

Հ. Ղ. ԲԺԻԿԵԱՆ



ԼԵՈՒՐՏԻ

ՏՈՒՆ ՕՐՈՒՄԸ ԻՐԻՅՈՒՆԸ

Գրէիք պայծառ և անուշակ, չըկայ հով. Տանիքներուն, պարտէշներուն մէջն ու վրան կեցած լուսնակն հեղիկ ի լոյս կը պարզէ Ջինջ և վեճիտ հեռուն լուծները բոլոր : Սերունդի իմ, ամէն ուղի կը լըտէ : Եւ հազիւ մի քանի կանթեղ գիշերուան կ'ընդերուէ պատուհանէն. կը նընջեն Դուն, պատրաստիկ ցուն մ'առաւ ցեղ ցու խաղաղ Սննկիդ մէջ. տաղնապ ցեղ քնաւ չի նեղեր. Եւ արդէն չես գիտեր ու չես ալ մտածեր թէ ի՞նչ վերեք բացիք դուն այս կուրծքին մէջ : Կը նընջես դուն. ես այս երկինքն՝ որ այնքան Բարի կը քուի երեւոյթով՝ կը մառլմ Ողջունելու, ուսմանագոր չին բնութիւնն : Որ զիս ստեղծեց ցաւի. Գեղի կը ժըխտեմ, Լաւա ան, յոյսը, յոյսն անգամ, և աջեղը Պիտի չիսլային բայց թէ միայն արցունքով : Եր անապան այս օրս, ու դուն գրասանցէջ Հանգիստ կ'անես, և զուցէ դուն կը յիշես Կրտսդի մէջ ցեղ քանինքն հանեցան : Այսօր, և ու դուն քանինքն հանեցար. Ես չէ՛, չեմ ալ յուսար, ես չեմ միտքդ խնար : Ուրեմն ես կը հարցնեմ թէ ո՛րչափ Պիտի ապրիմ դեռ, ու հա գիտին դուրած զիս կը մըրջնեմ, կը դոփամ : Ո՛վ դուք օրոր Սարսափիկի այսքան կանանչ հասակում : Աւաղ, ճամբուն վրայ՝ ոչ հեռու՝ կը լըսեմ Մենաւոր երբեք արեւտաւորին, որ ուզեկէ իր աղքատ տունը կը դառնայ գիշերով, Զբօսանքներէ յետոյ, և իմ կը սեղմուի կը ճընջուի սիրտը կերպով մ'անողորմ : Մտածեցով թի՛նչպէս կ'անցին ամէն քան Երեկի վըրայ և գրեթէ հետք չի թողուր. Անցաւ ահա տունական օրն, և անոր կը յաշորէ զօրծի չի օրն, ու իր չես կ'անէ կ'առնի ժամանակն ո՛ր և է ինչ Մարդային : Արդ ո՛ր է շրինգն չին ազգերուն. Արդ ո՛ր է ճամբան հեղափոխուն մեր նախնեաց, Ու պետութիւնը մեծ Հոմայ, և զենքերն : Ու շատանքն՝ որ դըրբեցին ծով, ցամաք. Աճին ինչ լուս և անդորր է. լուս բոլոր Աշխարհն, և ալ անոնց վըրայ չի խօսուի : Իմ նախնեաց հասակիս մէջ՝ երբ տօնի կը սպասուի օրը խանդակով, հազիւ ան կ'անցնէր, արթուն ու թաղծալից՝ մահէիս մէջ կը աըքնէի. և երբ որ ո՛ւզ գիշերով Ուղիներուն վրայ կը լըսուէր, ու տակաւ Հեռանալով կը նըազէր, նոյն նըման Արդն իմ սիրտը ճըմելով կը ճընջեր :

Թրգմ. Հ. Ա. ՂԱՅԻԿԵԱՆ

1. Յ. Մալխասեան, « Հօրոտ — Մօրտո » . Գ. գիրք. Թբիլիս. 1907. —